

Staré letopisy české

Staré letopisy české patří mezi nejtypičtější a nejznámější výtvořiny městského husitského písemnictví. Jedná se o soubor analistických a kronikářských textů, který dostal svůj název v obrozenecké době, kdy jej tak pojmenoval František Palacký (původně Staří letopisové čeští od roku 1378 do roku 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané). Dochovalo se více než 35 rukopisů, které pokrývají dějiny celého 15. století a počátek 16. století a končí korunovací Ferdinanda I. Habsburského českým králem roku 1527. Dochované rukopisy vypovídají o době husitské, poděbradské a jagellonské. SLČ vznikaly 90 let (mezi léty 1432 – 1527) a jejich autoři jsou anonymní. Kromě plnění politického poslání a reflektování dobového dění, plnily SLČ i jinou funkci. Některé pasáže textů totiž nahrazovaly městskou kroniku, která ve středověké Praze chyběla. SLČ se tak staly jedním z prvních článků písmácké tradice.

Výchozí text

Výchozí text SLČ vznikl roku 1432 na Starém Městě pražském. Jeho autorem je anonymní měšťan, který navazoval na Kroniku českou (Chronicon Bohemorum) a stručně vypsál události let 1419-1432. Svě dílo napsal latinsky, šlo tedy zřejmě o vzdělance, kterému impulsem k sepsání byla zřejmě vítězná bitva u Domažlic, kde se střetli husité a křižáci. Jeho zápisky získaly velkou oblibu a byly přeloženy do češtiny a prodlouženy do roku 1440.

Autoři a forma SLČ

Autoři SLČ byli většinou anonymní měšťané žijící v kališnické Praze nebo v utrakvistickém Hradci Králové. Neskrývali tak své sympatie k Husovi, přijímání pod obojí i k zápasům vedeným proti nepřátelům kalicha, ať českým nebo zahraničním. Výchozí text přepracoval v letech 1459-1460 **Matyáš Louda z Chlumčan** (jeho autorství ale nebylo prokázáno) a zasloužil se tak o změnu podoby SLČ. Touto redakcí se SLČ přeměnily z análů na kroniku a jejich změna se potvrdila, když k nim přibýly deníkové záznamy neznámého pražského utrakvisty z let 1436-1448. Předpokládá se, že tento autor byl vzdělaný úředník staroměstské kanceláře. V Hradci Králové se téměř souběžně začala vyvíjet východočeská větev SLČ. Autorem královéhradeckých letopisů je městský písař **Jan Krušina** (jeho autorství není potvrzeno, protože nejstarší verze letopisů končí r. 1441 a Krušina umírá už r. 1438). Mezi další autory můžeme zařadit **Petra z Mladoňovic** nebo **Prokopa písaře**. Stylistická úroveň SLČ se pohybuje od prostých sdělení až po emocionálně zbarvené výpovědi. Znalost latiny autorů byla různé úrovně a tak často docházelo k chybám v překladech. Autoři SLČ vždy navazovali na díla svých předchůdců a upravili si je. Srovnání s jinými spisy husitské doby (Husitská kronika Vavřince z Březové) i spisy z období vlády Karla IV. vyznívá pro SLČ rozpačitě, protože především nejstarší texty se pohybují na nízké stylistické úrovni.

SLČ a jiné historické materiály

Postavení SLČ v české středověké historiografii je potvrzeno jejich vztahem ke Kronice české Václava Hájka z Libočan. Obě díla končí korunovací Ferdinanda I. českým králem. Z toho plyne, že Hájek ze SLČ vydatně čerpal. Texty SLČ se objevují v rukopisných sbornících, které obsahují i jiné dějepisické práce, obvykle se jedná o kroniku Přibíka Pulkavy z Radenína. Jde o dílo vytvořené za vlády Karla IV., které zahrnuje české dějiny od jejich mytických počátků po rok 1330. Ve spojení se SLČ tak tvořilo komplet, který téměř úplně pokrýval českou minulost. Hájkova kronika dokončená roku 1539 a distribuovaná roku 1541 sice odsunula SLČ mimo hlavní zájem, ale neukončila jejich životnost. Texty byly nadále opisovány a sloužily jako sborníky historického materiálu.

Shromáždění a první vědecké zpracování SLČ

Už barokní umělci začali shromažďovat první texty. Bohuslav Balbín znal několik textů a mezi nimi i královehradecký (nenávratně ztracený). SLČ se dovolával i Jan František Beckovský. Ale zkoumání souboru ještě nepřiházelo v úvahu. Ani druhá polovina 18. století nepřinesla změnu. Gelarius Dobner otiskl ve špatném novolatinském překladu text P1, uložený v biskupské litoměřické knihovně. Soustavné studium začalo až v době vrcholícího osvícenství a začínajícího romantismu. František Martin Pelcl a Josef Dobrovský vydali ve druhém svazku řady *Scriptores rerum bohemicarum* (SRB) text A, k jehož českému znění připojili vlastní latinský překlad. Josef Dobrovský a edice SRB vytvořili pojítko k Františku Palackému. Tomu se podařilo nashromáždit 17 rukopisů, které chronologicky seřadil a označil je písmeny A-M (při podobnosti textů volil malá písmena). V průběhu práce získal ještě dva texty, které označil písmeny N a O. Později se dokázalo, že měl k dispozici 19 rukopisů. Palacký ohraničil časový rozsah díla na léta mezi 1378-1526. Edici Palacký publikoval v důsledku potíží s metternichovskou cenzurou až roku 1829 pod názvem *Staří letopisové čeští od roku 1378 do roku 1527 čili Pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*. Jeho edice se dodnes používá.

Další zpracování SLČ

Roku 1941 bylo vytisknuto nové vydání Palackého díla, které připravil Jaroslav Charvát, avšak distribuované bylo až roku 1945 s citelnými zásahy nacistické cenzury. V 80. letech převedli SLČ do současné češtiny a také je doplnili o nějaké pasáže z vratislavského a křižovnického textu, Jaroslav Porák a Jaroslav Kašpar. Roku 1856 zveřejnil v prvním svazku edice *Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen*, Palackého vědecký rival Konstantin Höfler, latinsky psaný výchozí text, jemuž dal název *Chronicum Treboniense*. Na sklonku 19. století chystal Josef Emler pro řadu *Fontes rerum bohemicarum* (FRB) kompletní vydání všech známých textů. Ačkoliv přípravy dospěly daleko, k vydání nikdy nedošlo. Roku 2003 vyšlo *Fontes rerum bohemicarum, Series nova, tomus II. (Prameny dějin českých nová řada II. – Staré letopisy české)*. Jedná se o vydání všech známých textů SLČ v plném znění. Obsaženy jsou i poznatky z bádání textů, transkripční překlad a v obrazové příloze i jejich skutečná podoba.

Jádro Starých letopisů českých

Jádro SLČ tvoří texty CT1(*Chronicum Treboniense*), text Q, text A, text a, text V, text D, Součást Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, text X a text CT2.

- *Chronicum Treboniense* (CT1)
- latinsky psaný text z Třeboňské kroniky, který nám umožňuje učinit si představu, jak asi vypadal původní text SLČ, který nepřečkal plynutí času
- Text Q
- jedná se o český překlad téměř identického znění CT1
- Text A
- dříve považován za překlad původního latinského jádra SLČ
- ve srovnání s CT1 a Q má nejen jiný konec ale i začátek

Doporučená literatura

ČERNÁ, Alena – ČORNEJ, Petr – KLOSOVÁ, Markéta (eds.): *Staré letopisy české*. FRB SN II, Praha 2003.

ČORNEJ, Petr: *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*. Praha 2003.

Internet

<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=20&bookid=582> (Vratislavský rukopis)

